

que sempre hi ha algú que té la clau per a ser oberta. La darrera voluntat de Mn. Joan Binimelis no va ser respectada i si el 15 de gener de 1616 es feia entrega a l'arxiu dels toms de la *Història*, entre 1617 i 1619 ja havia desaparegut la major part de la versió original en català.

Retornant a l'arxiu de la Universitat de Manacor, en els primers anys del segle XVIII els armaris foren col·locats en una habitació annexa a la sala on els jurats celebraven les seves reunions. Aviat l'espai rebé el nom d'*arxiu*, entenent com a tal l'espai separat de la resta de dependències i fora de l'abast de les persones alienes a l'administració local, un lloc quasi secret. Això no obstant, en la pràctica no era més que un magatzem on junt a la documentació s'emmagatzemaven objectes tan variats com les mesures de la plaça o campanes de la parròquia:

(24 de gener de 1707) «Lo per q. havem ajuntats a Vs. Ms. es que al Sr. Inquisidor Truyol mea parlat que si tanim per be de que una campana ab la qual se toca missa a la Isglesia ell la adob fonent una altre qui no fa cosa dins lo arxiu.»⁴⁰

(15 de març de 1735) «In Dei Nom. Congregats y ajuntats nosaltres abaix firmats ohidors de comptas en la Sala de la Universitat y Vila de Manacor, a requisitio dels honors Raphel Rossello, Llorens Amer ma., Antoni Rossello y Bart. Bosch al pnt. Regidors en dita Vila per effecta de resoldre, y finir los comptas del honor Andreu Mas clavari que fonch en lo any 1729 en 1730, y repassar los comptas te donats conforme sententia en lo alt de la Sala reconcida en lo Archiu de la matexa de date dels 19 7bre. 1733.»⁴¹

Les velles arquetes, tot i conservar-se, s'anaren fent malbé i desapareixen dels inventaris municipals cap al 1710. Uns anys després, concretament el 1714, es documenta “una caixa de sepi sens panys haont estan los llibres de albarans”.⁴²

La segona meitat del segle XVIII transcorre sense notícies directes que relacionin l'arxiu. No succeeix igual en arribar el s. XIX, centúria que es caracteritzarà pels constants canvis d'ubicació que patirà la documentació municipal i que suposaran el seu progressiu deteriorament. De tot plegat esperam poder parlar-ne en una propera comunicació.

40 CARVAJAL, Albert et alii: “Història de les campanes de la Parròquia dels Dolors.” *I Jornades d'Estudis Locals. Cultura i territori*. Ajuntament de Manacor. Manacor. 2001. Pàg. 437.

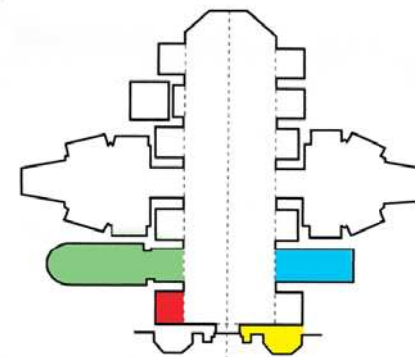
41 “Llibre de centencias comensant en lo any 1730”. Signatura II 261. Sense foliar. Arxiu Municipal de Manacor.

42 “Llibre capbreu de la Universitat i inventari de béns (1594-1754)”. Sense paginar. 4.4.1. Arxiu Municipal de Manacor.

Empremtes de l'antiga església parroquial

Antoni Gomila Grimalt i Albert Carvajal Mesquida

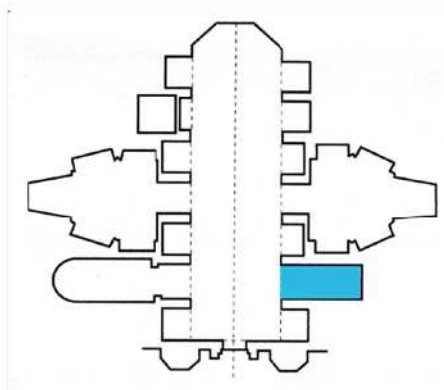
S'ha dit ja en diferents ocasions que la construcció de l'actual parròquia de Nostra Senyora dels Dolors va centralitzar la vida social de Manacor durant més de cent cinquanta anys. L'esforç de molts manacorins va permetre bastir un bell edifici de gust neogòtic que es convertí aviat en fita indispensable per a una ciutat que restava mancada de patrimoni urbà. No obstant això, l'enderrocament del vell temple suposà la pèrdua no només dels darrers vestigis de la primitiva mesquita àrab a la qual havia substituït, sinó també de capelles i altres elements nascuts arran de les ampliacions realitzades al llarg dels segles XVI, XVII i XVIII. Les juntes d'obra que es formaren el 1813, 1863, 1882 i 1887 desferen l'edifici sense parar esment en allò que desapareixia: el seu objectiu darrer era aconseguir una església d'acord amb la població del segon nucli de l'illa. El nostre treball ha consistit a recercar entre les parets de la parròquia dels Dolors empremtes d'aquell que, per espai de més de quatre segles, va ser el lloc de trobada per als cristians de Manacor. Les restes localitzades s'ubiquen a l'àbsida de l'actual temple i inclourien les antigues capelles de la Puríssima, la del Sant Crist i la caixa del rellotge.

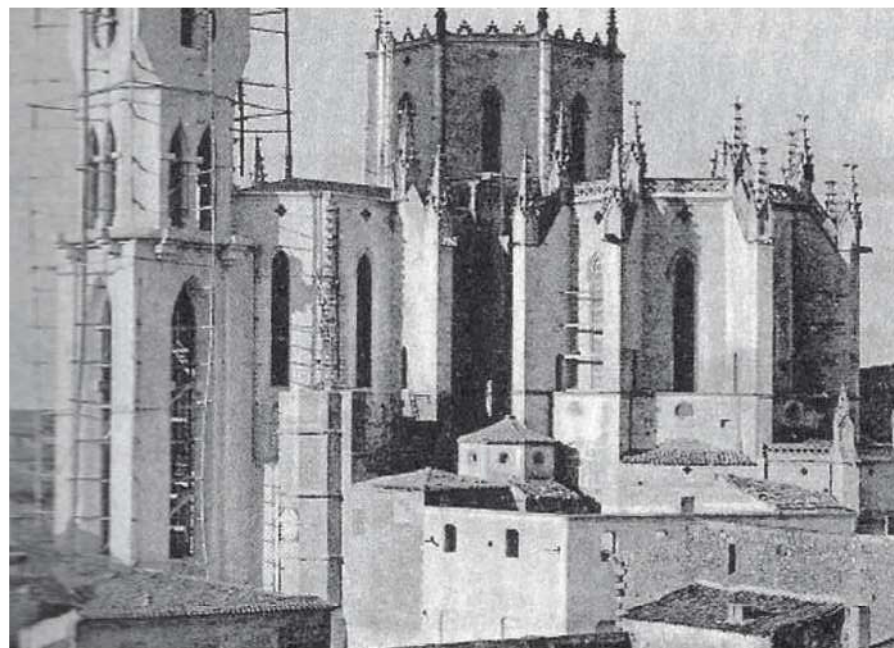
Capella del Sant Crist

Per al coneixement de l'evolució històrica de la capella del Sant Crist disposem del magnífic estudi publicat per l'historiador Mn. Antoni Truyols l'any 1914, del qual prenem les dades que oferim tot seguit:

«De totduna aquesta capella no era fonda; no més tenia la grandaria que torna tenir avui en dia, en que queden destinats a sacristies, segons l'actual reforma, el según trast, que era el corresponent a la petita cúpula que hi havia i el tercer que estava ocupat per l'altar i el camarí. Era gòtica com totes les demás de la meteixa iglesia. L'engrandiment o prolongació se va comensar devers l'any 1635. Per aplegar llimosnes el Clero va fer molt de temps una capta per la vila el dimars de cada setmana. Pero encara els recursos curtetjaven, així és que el capiller Mossén Ramón Obrador en el mes de Maig de 1640 va demanar an el Jurats del Concell d'aquesta vila que fessen alguna caridat per porer acabar l'obra, i el Concell, que era l'Ajuntament d'aquell temps, determinà que li fossen donades 30 lliures. En senyal d'agraïment a la clau de la cúpula e-hi posaren les armes de Manacor. Aquesta cúpula, que descansava demunt quatre pilastres d'airesos capitells i els quatre arcs de mitx punt corresponents, era d'estil Renaixement. El retaule era barroc, pero de prou mèrit artístic i revelava el bon gust del escultor Juan Antoni Homs, que tantes obres d'art va treballar per distintes iglesias de Mallorca. (...) Engrandida la capella amb el temps fonc decorada i embellida amb una gloria d'àngels pintats a la cúpula, altres àngels

■ Antiga capella del Sant Crist.

i rams de flors demunt fondo oscur en els arcs i a les pilastres.¹»

A finals del segle XVIII Jeroni Berard va visitar la capella. D'aquesta visita, en deixà escrit el següent:

«La de Cristo crucificado tiene de fondo 12 varas y media y de ancho regular. La imagen es prodigiosa, de estatura natuaral, muy devoto y no mal ejecutado. Su antigüedad pasa los 500 años, que se sabe lo dejó una nave en su costa de mar, obligada del mal tiempo miraculosamente, y assímismo se experimentó en cierta rogativa, que no quiso ser llevado de

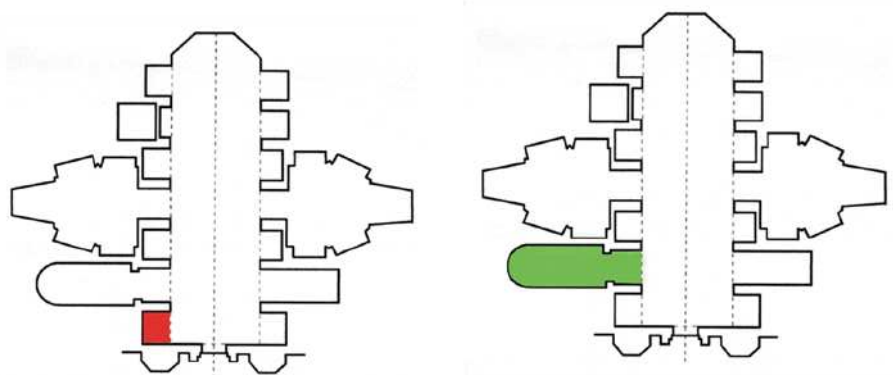
¹ TRUYOLS, A.: *Monografía histórica del Sant Cristo de Manacor*. Tip. La Esperanza. Palma. 1914.

seculares sino únicamente de sacerdotes, y se experimenta que en su barba y cabellos, que es natural, no se sienta el polvo nunca y se mantiene entera. Lo guardan con debida decencia en un camaril dorado y altar de dos columnas corintias, con lenzos pintados a los entrecolumnios de ellas, y dos pilares de su mismo orden. A los lados o paredes de la capilla, y en los ángulos de sus arcos apuntados, de un cimborrio ochavado y en los planos de éste se ve una colección de lienzos pintados al óleo del famoso dibujante [...] Pont, natural de esta villa (...). La pared también está pintada al óleo, los capiteles dorados, reja de hierro, el piso de piedra lustrada y a cada lado del arco exterior hay el escudo de armas de la noble familia de Cos².»

Actualment dos dels arcs que suportaven el cimbori romanen gairebé intactes i conserven encara restes de la policromia original.

Capella de la Immaculada

Les notícies més antigues d'una capella dedicada a la Puríssima ens porten fins al 1597 quan va ser visitada pel bisbe Joan Vich i Manrique. Sembla que en èpoques tan reculades els jurats de la vila tenien sota la seva protecció la capella; de fet deixaren com a record un frontal blanc amb la figura brodada de Nostra Senyora i les armes de la vila. El 1634 es constituïa el gremi o confraria dels moliners, els quals escolliren com a patrona la Immaculada Concepció.

■ Primera capella de la Immaculada. ■ Segona capella de la Immaculada.

2 BERARD, J.: *Viaje a las villas de Mallorca. 1789*. Ajuntament de Palma. Palma. 1983.

Obtingueren dels jurats la cessió del patronat de la seva capella i des de llavors cuidaren de fomentar-ne la devoció entre el poble. El 1674 eren trenta-set els moliners agremiats i més de dos-cents els confreres associats. Entre 1678 i 1680 la confraria pagà diferents rebuts a l'escultor Jaume Llull per haver obrat la figura de la Puríssima.

La seva festivitat era celebrada amb gran solemnitat i es gastaven importants quantitats en cera, música, murtra, pólvora i neules. Fins i tot es convidaven oradors distingits arreu de l'illa per predicar el seu sermó. El susdit gremi celebrava igualment les festes de Santa Apol·lònia i Sant Gil les imatges dels quals es veneraven a la mateixa capella.

Els moliners assistien a les processons amb el seu estendard i l'any 1682 fabricaren un penó negre amb què acompanyaven els cadàvers dels seus confreres difunts. Nogensmenys, el 1684 obtenien el dret d'enterrament dins el recinte de la seva capella, on excavaren una sepultura. Hom creu que aquell mateix any fabricaren el pas de la Coronació d'Espines per tal d'acompanyar-lo durant la processó del Dijous Sant. Adquiriren igualment un joc de cortines blau i groc per col·locarlo a l'altar per Setmana Santa. A finals del segle XVII, concretament el 1698, els moliners abonaren al joier Francesc Miró cent trenta-vuit lliures i vuit sous per una llàntia de plata que cremava determinats dies davant l'altar de la capella. L'any 1700 s'encarregava a l'escultor Jaume Llull un nou retaule per a la imatge de la Puríssima. Deu anys després el gremi resolía daurar-lo i el 1723 s'encomanava una reixa de ferro per tancar la capella.

Entre les festes més recordades en honor a la Immaculada cal recordar les celebrades al maig de 1629 amb motiu de la seva proclamació com a patrona de Mallorca. També foren importants les de novembre de 1806 (quan predicà el cardenal Antoni Despuig, que es trobava accidentalment a Manacor), la de 1855 (arran de la proclamació del seu dogma pel papa Pius IX un any

abans) i la de 1904 (pel cinquantenari de la declaració dogmàtica).

El 1835, malgrat l'abolició dels gremis per part de l'Estat, els moliners conservaren l'administració de la capella fundant una obreria sota la direcció d'un prevere capeller. Temps després, concretament el 1861, s'instituïa la Congregació de les Filles de Maria, que passà a compartir amb l'obreria les tasques pròpies del manteniment de la capella. Per tal motiu el capeller de l'obreria era al mateix temps el director de la congregació.

L'any 1877 les obreries de Sant Sebastià i de la Puríssima permutaren les

seves capelles. La darrera començà les obres de prolongació conformant una nova capella fonda (que actualment coincidiria amb la capella de sant Pau, junt al presbiteri). La reforma concloué el 1887. El nou retaule va ser executat per l'escultor Pere Joan Riera *Sant* sota el projecte del pare Miquel Alcover SC.

Jeroni Berard escrivia a finals del segle XVIII: "La última [capilla] está dedicada a la Purísima Concepción de María, de orden corintio con seis columnas dorado, con muchos ángeles de bulto, tienda o medio cimborrio por remate y lienzos a las paredes de un estilo raro y inferior³."

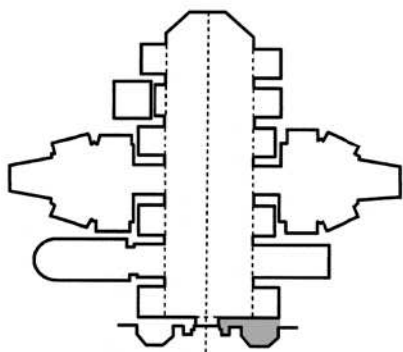
De la primera capella es conserven part de l'enrajolat original així com les voltes amb les seves claus, on són presents els elements iconogràfics propis de la Immaculada: la torre, l'estrella de la matinada, el copó...

De la segona capella resten dos dels capitells i part de llurs columnes, un tram de cornisa i el retaule desmuntat.

Rellotge

El darrer element del qual hem de parlar és la caixa del rellotge. Haureu reparat que a una de les torretes que flanquegen el campanar, concretament a la de la dreta, s'entreveu encara ara el dibuix de l'esfera de l'anterior rellotge de la parròquia (*les hores*, com se'l coneixia a Manacor). Si retrocedim en el temps fins al 28 de novembre de 1830, coneixerem com el nostre consistori, sota la

3 BERARD, J.: *Viaje a las villas de Mallorca. 1789*. Ajuntament de Palma. Palma. 1983.

Caixa de l'antic rellotge.

el cual deseoso de la felicidad de sus feligreses y solícito de su bienestar, ha ofrecido luego y se obliga a costear de propio la mitad de lo que podrá valer un buen reloj y de la obra que es preciso hacer para colocarlo en la iglesia, siempre que se logre el que la otra mitad se pague de los propios y arbitrios de esta Villa».

Superats petits entrebancs, el 29 de juny de l'any següent (1831), festa de Sant Pere, el rellotge tocà

presidència del batle reial Sebastià Mesquida Bosch *Secorrat*, tractava de «la notabilíssima falta que hay en este tan numeroso pueblo de un reloj público y (...) la indispensable necesidad de tenerlo, para utilidad y buen gobierno de estos vecinos, que con la mayor justicia lo reclaman. Ha creído necesario este Ayuntamiento procurar por todos los medios posibles el remedio de tamaña falta, y a este fin ha determinado tratar antes el asunto con el Rdo. Cura Párroco de esta iglesia Dn. Miguel Bordoy,

per primera vegada les hores. Només uns mesos abans, el fonedor català Bonaventura Pallès li havia construït una campana a qui es posà per nom *na Vespretas*. La vida d'ambdós elements va ser certament curta: el rellotge es desmuntà l'any 1931 arran de la col·lació de l'actual rellotge de la torre Rubí i la seva campana s'hagué de fondre dues vegades el 1852 i el 1952. De tot plegat, només se'n conserva el traçat de l'esfera interior.

D'Aranyes (1991-1997) a teatre (1998-2008), deu anys

Antoni Gomila Nadal

El desembre de 2007 s'han complert 10 anys de la dissolució del grup Aranyes teatre i tot repassant l'arxiu i els records que en conservam hem descobert alguns detalls i informacions que ens han cridat l'atenció. Per això hem cregut interessant deixar-ne constància.

Així doncs, com a celebració d'aquests simbòlics deu anys, presentam la següent comunicació on establim una certa relació entre la nostra activitat i l'activitat teatral a Mallorca durant els darrers vint anys, que pot servir de mostra de l'activisme d'un determinat sector en un moment històric.

Set anys d'Aranyes (1991-1997)

Aranyes teatre es formà l'estiu de 1991 amb els membres següents: Margalida Amengual, Alicia Caldentey, Joan Estelrich, Pep Lluís Gallardo, Toni Gomila, Catalina Pocoví, Marga Ros i el 1992/93 s'hi incorporà Miquel Oliver. Aquesta fou la formació bàsica del grup, tot i que en alguns muntatges hi participaren d'altres actors (*veure la fitxa de cada muntatge*). Les motivacions inicials eren les de poder continuar fent teatre una vegada finalitzada l'etapa escolar, crear un espai, una manera de mantenir i ampliar l'impuls que donà la Mostra de Teatre Escolar de Manacor –on ens havíem conegut i iniciat teatralment els fundadors-, atès que en aquell moment no existia cap estructura ni institucional ni associativa per poder assumir aquesta demanda (tal com avui existeixen el Centre d'Adults de Manacor, el Centre Dramàtic del Teatre d'Artà, TAV Teatre a Vilafranca, Mercuri a Petra, etc.).

L'aparició d'Aranyes ja es volgué considerar com un resultat de la Mostra i un projecte de futur: "Precisament l'aparició i debut d'Aranyes té una importància transcendental perquè són fills dels Capsigranys i fruit d'aquests

